Ի Մ Ն

Հրաւէր սիրոյ։

Որ առաջի առնէ զպատասխանի խնդրոց ինչ ինչ մասանց հաւատոյ՝ Ս͞Բ Լուսաւորչաւանդ վարդապետութե͞ Հայաստանեայց առաքելական ս͞բ Եկեղեցւոյ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՀԱՒԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԽՆԴՐԱՆՕՔ ՏՊԵԱԼ։

Արդեամբք Ս͞Բ Ա.Ծածնի Մ՟այր Եկեղեցւոյ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ։

1820 ։ Յունիս 17։

Ի Տպարանի արապեան Պօղոսի։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Խաղաղարարն տիեզերաց Տէրն մեր Յս Քս որ զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց՝ եբարձ զթշնամին արդարութե՛ , և զազգս մարդկան ժողովեաց 'ի մի խաչիւն իւրով. 'ի վերջին կտակի իւրում զիւր զերկնաւոր խաղաղութիւն՝ որ

որ 'ի վեր է քան զմիտս և զբանս ,
շնորհեաց խւրոց աշակերտաց՝ յու-
սերն . ☼ Խաղաղութի՟ թողում
ձեզ , զխաղաղութիւն զիմ տամ
ձեզ ||. (յովհաննու ԺԴ . 27) :
Զսոյն և անօթն ա՟ծային շնոր-
հաց՝ ճաշակմամբ զմիյլեալ քարո-
զէ . ☼ 'Ի խաղաղութի՟ կոչեաց
,, զմեզ Ա՟Ծ ||. (ա՟. կորնթացւ . Է . 15) :
և արքայութի՟ ա՟յ լինիլ ցուցանէ .
,, ը՟ս այսմ , ☼ Զի ոչ է արքայութի՟ն
,, ա՟յ կերակուր և ըմպելի . այլ
,, արդարութի՟ և խնդութի՟ և
,, խաղաղութիւն 'ի հոգին ս՟բ :
,, Զի որ յայսմ ծառայէ ք՟ի ,
,, հաճոյ է ա՟յ և ընտիր մարդ-
,, կան ||. (հռով . ԺԴ . 17) : Ապա՝
այս բազմարդիւն պարգևիս զոր

մասն

մատն առ 'ի հաստատել 'ի մեզ՝
փրկչին հետեւաբար պատուիրէ
ամենեցուն սիրել զմիմեանս. ըստ այնմ՝,
※ Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի
սիրիցէք զմիմեանս. որպէս սիրեցի ես
զձեզ ||. (Յովհան. Ժգ. 34):
Իսկ սկզբնաչար բանսարկուն՝
զիւր սերմն չարութեան սերմանեալ
հանապազ բուսուցանէ զխռո-
վութիւն՝ զատելութիւն, հեռ՝ նախանձ,
հակառակութիւն, երկպառակութիւնս,
հերձուածս. յորոց ծագին կամս
կռուութիւն, տգիտութիւն, եւ այլ անկար-
գութիւնք 'ի կորուստ մարդկան:
Եւ զի՝ իմաստութիւն լոյս է. եւ
※ Ամենայն ինչ յանդիմանեալ 'ի լու-
„ սոյ՝ յայտնի լինի ||. (Եփես. Ե. 13):
Իսկ տգիտութիւնն խաւար
է

է . և ※ Որ գնայ 'ի խաւարի , ,, ոչ գիտէ թէ յո՞ երթայ ||. (Յովհան. ԺԲ. 35) ։ Աւասիկ որք ունին զլոյս ածային իմաստութե քաջապէս գիտեն ըստ տեղւոյն և ըստ ժամանակին քննել զա՛մ. ընտրեն զբարին , և հերքեն զսերմն չարին . սիրեն զածային պատուիրանս և առնեն . որով լուսոյ և կենաց ստանան զպատճառս ։ Իսկ որք տգիտութ՟ խաւարեալ ունին զաչս , ոչ կարեն ուղղակի ընտրել . զմիտս ած՟ գրոց ոչ իմանան ըստ տեղւոյն և ըստ ժամանակին . և սխալ դատմամբք անկանին յորդայթս չարին , իբր կոյր զկուրայն խարխափին 'ի վիհ կորստեան ։

Ոի զո՛ր օրինակ բազում բոյսք են

յերկ

յերկրի. զորս գիտուն բժիշկք՝
ը՟ս ախտին և ըստ անձին ընտրեալ՝
առողջութ՟ե դեղս առնեն. և
զնոյն բոյս դարձեալ տգէտ բը-
ժիշկք՝ ծանր հիւանդութ՟ե և
մահու տա՟ն պատճառս, տգիտու-
բար վարելովն 'ի նա՟: Այսպէս է
տեսանել և 'ի բանս մ՟ր գրոց և
մ՟եզն վր՟դպտաց. առ որս 'ի բազմաց
զմինն բերեմք օրինակ:

Ի ք՟ս մի բնու՟ի և երկու բնու՟ն
խոստովանութեանն են երկաքան-
չիւր հակառակ իմաստք, ուղ-
ղափառական և հերետիկոսական.
ուղղափառական՝ որպէս խոս-
տովանին մ՟ր հարքն՝ Կիւրեղ և
Գրիգոր ա՟ծաբան. հերետիկոսա-
կան՝ ո՟չ հայհոյեցին Նեստորէս և

Նես

նեստոր ։ Մե՟ վարդապետք՝ ընդ
դէմ իւրաքանչիւր հերետիկոսաց
գրեալ են զբանս · մինչ հակառակ
միոյն խօսին , 'ի միւսոյն կողմն
համարին ոդեւոք ։ Զի սբ՟ հարք՝
ուր ընդդէմ չարաչար բաժանո_
ղացն խօսին , զանշփոթ միաւորու
թի՟ն առաջի առնեն · և յորժամ
ընդդէմ շփոթմանն միացուցանո_
ղաց խօսին , զյատկու՟իս բնու՟եյն
ցուցանեն ։ Զայսոսիկ իմաս_
տունք ուղղապէս դատեալ՝ ըստ
տեղւոյն և ըստ անձին քաջ զանա_
զանեն , և որոշեն զմիտս գրելոցն ·
և ուղղափառ վարդապետութե՟
յաջ և յահեակ հարկանեն զհերձ
ուածողսն ։
Իսկ ոդեւոք և հակառակաւորք

մն

մոլորին յայսմիկ . զի ոչ կարեն
ընտրել ըստ ժամանակին և ըստ
անձին . և առ տեղեաւն ոչ հային
յառաջ և ՚ի վերջ գրելոյն . և ոչ
քննեն և ոչ իմանան զպատճառն,
վ̄ս խօսին զայնպիսիսն :
Այլ բաժանաւորքն՝ հակառա-
կամտութե̄ իւրեանց ջատագովս
առնուն զբանսն, զորս ընդդէմ
շփոթողացն զբնու̄իս եդին մ̄ք
հարքն: Եւ որք ՚ի միացուցանելն
յօժարին, ՚ի վկայու̄թ ասացելոց
իւրեանց բերեն զմիու̄ե բանս .
զորս հակառակ բաժանողաց խօ-
սեալ են մ̄ք վարդապետք :
Ահա այս եղև պատճառ բազմաց
հակառակութե̄ և հերձուածողաց
կորստեան ՚ի սկզբանէ մինչև
ցայժմ .

ցայժմ. որք ըստ հակառակասէր և
անձնասէր բնութեան հակառակին
յաղթել աշխատին. և յանդգնին
'ի հակասութիւն և 'ի զրպարտութիւն.
և այս՝ ոչ ընդ օտարս. այլ՝ միոյ մեր
աւազանի ծնունդք, միոյ հօր մեր
Լուսաւորչի հարազատ զաւա-
կունք, ազգակիցք և արիւնա-
կիցք անգոսնեն և արհամարհեն
զիրեարս. զմիմեանս հերձուածող
կոչելն իբրև զարդարութիւն գի-
տեն, և արքայութեան ժառանգութեան
պատճառս համարին. որոյ գժտու-
թիւն եղբարց, անհաւանութիւն ծնո-
ղաց և զաւակաց, բաժանումն և
աւերումն տանց, և այլ անթիւ
չարիք. Առ որս բազում ճարտար
բժիշկք՝ հոգելոյս նախնիք մեր

բազ

բազմապիսի ճնարս հոգացին 'ի
դարման վիրացս, և մինչև ցայժմ
չեղև բոլորովին բժշկութի · այլ
օրըստօրէ ճարակեալ մահառիթ
խոցուածովք կսկծեցուցանէին ըզ
հոգիս ազգասիրաց ։

Այլ երբ տասն ամօք յառաջ
սկիզբն առեալ սիրոյ՝ յաւու-
րըս հանգուցեալ Յօհաննէս և
Աբրահամ ա՟ծարեալ պատրիար-
գաց՝ գերապատի՟ Իշխանք և յար-
գի Ամիրայք մեր մինչ միաբանե-
ցան յօգտակար գործս ազգիս ·
յորս նշոյլ ին՟ սիրոյ որ աւուր
արծարծեալ՝ 'ի սիրտս ամ՟ցն բո-
ցափայլեցաւ · քանզի յայնժամ
բան և խնդիր եղև յազգս մեր 'ի
վ՟ր ինչ ինչ մասանց հաւատոյ ·

զի

զի եթէ մարթ ինչ իցէ, ուղղեա-
ցին այլեւայլ կարծիքն եւ բարձ-
ցին երկպառակութիւնքն ։

Ապա՛ զայսու ժամանակաւ եւս
ստիպեալ 'ի բանաւոր պատ-
ճառաց՝ իբրեւ զերիս ամս կարեգք
չափ աշխատութեան կրեցաւ սիրայոր
դոր ազգային ժողովօք, վասն բժըշ-
կութեան այսր ցաւոց. որպէս եւ յայտնի
եղեն խաղաղասէր ջանք ամենեցուն.
եւ ոչ յառաջացաւ ցանկալի խա-
ղաղութեան ազգիս. եւ թերակատար
թողաւ վերնոյն գթութեան եւ ողոր-
մութեան։ Եւ զի ոչ իսպառ անպտուղ
մնացին իղձք ազգասիրաց. զի հա-
մայն ազգ մեր՝ զհոգիս իւրեանց
իբր ողջակէզ պատարագ վերըն-
ծայեալ հայցէին զօգնութիւն. եւ

ակն

ակնունէին տեսանել զկատարումն
պատուիրանին քո՛ և վայելել ըզ
շնորհսն՝ զսէր և զխաղաղութի՟ .
յորս միայն հաճեալ հոտոտի Տ՟ր
եբր խունկ անոյշ։

Եւ այժմ լցան հայցուածք ա-
ղօթից մ՟եր հօրն մերոյ Գրի-
գորի լուսաւորչին . զի բարերա-
րին կամք քաղցրացաւ . բարձաւ
կրծիւքն ցանկոյն . անուշահոտու՟ն
սիրոյն որ առուր ծաւալեալ բու-
րեցաւ 'ի քումս ազգիս . այս պը-
տուղ հոգևոր ճաշակաց՝ եբրև
երկնատեղաց մանանայն պարգևե-
ցաւ մեզ 'ի վայելումն յագուրդ ։
Քանզի՝ համայն ազգիս խնամա-
ծու գլխաւորք՝ եկեղեցականք և
աշխարհականք 'ի խնդիր ելեալ

փա

փափաքեցան գալ արքայութ̃են
ծ̃ոյ՝ երկնաւոր խաղաղութ̃են ամե-
նեցուն տիրել. և յոգնահանճար
հոգածութ̃ք քննեալ՝ գիտնոց ընդ-
դիմութս խօսելով, համազգային
ժողովոյ հաճութ̃ք գտաւ եղանակ
սիրոյն և խաղաղութեան.
Զի ըստ ժամանակիս առաջար-
կեալ խնդրոց՝ եդաւ առաջի ուղ-
ղափառ խոստովանութ̃ի մբ եկե-
ղեցւոյս հայոց, ՚ի վարդապետու-
թ̃եց երից երանեալ մբ Լուսա-
ւորչին մերոյ, և ՚ի նորին շառաւի-
ղաց՝ ՚ի մբյն՝ Ներսիսէ շնորհալւոյ.
Այլ զի աշխարհ ամ̃ գիտասցէ, թէ
ոչ նորոգ եմուտ ՚ի մեզ ուղղա-
փառութ̃ին. այլ զոր ՚ի սկզբանէ
ունէաք, և անխափան պաշտէաք

յե

յեկեղեցիս մեր, նոյն և յայսմ ե-
ցաւ. և անփոփոխ ունիմք և պա-
հեմք իսպառ :

Ապա մերկացաւ պատրուակեալ
սուտն զրպարտչացն. ողորմութին
Այ իբր լոյս՝ առ մերս ճշմարտու-
թի ծագեցաւ. սէր և հաշտութի
համբուրեցաւ. ուղղոց սրտից ե-
ղև ուրախութի. զի ամենեքեան
հեռի՛ եմք ՚ի Նեստորի բաժանմա-
նէն, և յևտիքեայ շփոթմանէն,
և յամ հերետիկոսական կարծեց.
և միով ուղղափառ հաւատովք՝
եմք ՚ի մի փարախ կաթուղիկէ և
առաքելական սբ եկեղեցւոյ ժո-
ղովեալք՝ ընդ իշխանութբ քաջ
հովուապետին քի. յորում ընդ
ամ ուղղափառս երգակցեալ՝ յա-

րևելից

րեւելից մինչեւ ՚ի մուտս արեւու
ընդ ամ տեղիս քրիստոնէութե՝
ուր եւ կարգաւն զանուն տեառն
սրբուէ, ընդ նոսին միշտ փառա-
ւորեմք զամենասուրբ Երրորդու-
թիւն՝ զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ
Հոգին յաւիտենից յաւիտեանս ։
Ամէն ։

Յօժարեցուք եւս բառնալ զկար-
ծեալ խաչ եւ զխութ՝ զպատ-
ճառս բաժանման ազգիս ։ այս է՝
ոչ յիշել եւ ոչ տօնել զայնոսիկ՝
որք կարծին արգելք սիրոյ ։
Այլ առ հասարակ շարադասել
սեասանին ՚ի ներքոյ ։

ՍՈՒՐԲ

և ուղղափառ վարդապե֊
տութն Ս. Եկեղեցւոյն Հայոց
այս է. զորոյ վր միայն
է խնդիրն ։

Տն մեր Յս Քս է Ած ճշմարիտ և մարդ ճըշ֊մարիտ. նոյն ինքն ☼ Որդի մարդոյ և որդի Այ.
„ համագոյ Հօր ըստ Ածութեն,
„ և համագոյ մեզ ըստ մարդկութեն ||.
(ընդհանրական. 118). Ուստի
ասեմք

ասեմք ընդդէմ Նեստորի՝ մի բը
նութի փոխանակ մի անձնաւո-
րութե. ասեմք եւ ընդդէմ Եւտիքէի՝
երկու բնութի անբաժանելի ՚ի մի
Քս, ըստ մտաց մր Հարց եւ ժո-
ղովոց. Քանզի ☼ Ո՛չ ըստ Նես-
,, տորի ՚ի յերկուս բնութիս եւ ՚ի
,, յերկուս դէմս բաժանեմք զմին
,, Քս. եւ ոչ ըստ Եւտիքեայ եւ
,, համախոհից նորին՝ ՚ի մի բնութի
,, ժողովեմք շփոթմամբ եւ այլայ-
,, լութե. Այլ ունիմք ասել զեր-
,, կու բնութիւնն ըստ մեծին Գրի-
,, գորի Աստուածաբանի՝ յաւ կցորդիւ
,, թղթին գրեալ ընդդէմ Ապօղի-
,, նարի, եւ որոց ըստ նմին. եթէ
,, բնութիւնք երկուք. յաւելու
,, ասել եւ զպատճառն՝ քանզի Ած
եւ մարդ

,, և մարդ . . . ։ և այլուր ասէ, ե-
,, թէ կրկին էր, յայտ է թէ բը-
,, նութ և ոչ անձնաւորութ ։
,, Իսկ զմի բնութենն եղանակ՝ զոր
,, ասեմք մեք, մի՛ ոք յայլ դէմս
,, կարծիցէ . բայց . . . զոր ուսաք
,, 'ի յուղղափառ վարդապետաց
,, եկեղեցւոյ . մանաւանդ 'ի սրբոյն
,, Կիւրղէ աղեքսանդրացւոյ, որ
,, ընդդէմ Նեստորի . ուր և գրէ
,, յառաջին թղթին՝ որ առ սե-
,, կունդոս . եթէ խոստովանիմք
,, մի բնութի բանին մարմնացե-
,, լոյ, որպէս և հարքն ասացին, ||
,, փոխանակ մի անձնաւորութե || .
(ընդհնք . 141 . 90) ։

Այնպէս և կրկին լինել կամաց և ներգործութեց 'ի միաւորութե անդ՝ անհակա

անհասկանալիս միմեանց. ☼ Երբե
„ մն ա՟ծային՝ յորժամ զԱ՟ծութ՟ն
„ կամէր ցուցանել զզօրութ՟ի.
„ և երբեմն մարդկային՝ յորժամ
„ զմարդկութ՟ն կամէր յայտնել
„ զխոնարհութ՟ի ‖. (ըն՟դ հն՟ր. 119):
☼ Հաւատամք և ներգործութ՟ն
„ նոյնպէս լինել՝ ա՟ծայնոյն և
„ մարդկայնոյն ՚ի միաւորութ՟ե
„ անդ. . . : Մ՚իոյ անձնաւորութ՟ե
„ զերկոսին զայսոսիկ խոստովա֊
„ նիմք, երբեմն որպ՟ զԱ՟ծ՝ զա՟ծայ
„ ինսն ներգործելով, և երբեմն
„ որպ՟ զմարդ՝ զմարդկայինսն ‖.
(ըն՟դ հն՟ր. 120).

Այս զհոգին ս՟բ խոստովանիմք
Հոգի Հօր և Որդւոյ: Բանդէ
ըստ մ՟եյ Լուսաւորչին. ☼ Հայր
յանձնէ

յանձնէ . որդի 'ի հօրէ . հոգին
սբ 'ի նոցունց 'ի նոսին . (Աթաբան
գէղ . 397) : Սոյն ասեմք ըստ
Շնորհալւոյն այսմ թէ, Հոգին
սբ բղխի 'ի հօրէ, և առնու յորդ-
ւոյ . ☼ Բղխումն հօր՝ անքննա-
„ բար , առօղ յորդւոյ՝ անճառ-
„ ռաբար || . (Շարական . կէ) : և թէ՝
„ Ի հօրէ բղխումն հոգւոյդ ոչ
„ քննեցան , և հասմանն յորդւոյ
„ առումն ոչ պատմեցան || . (Եր
„ գրգ) : և ըստ շարականին ,
☼ Բղխումն կենաց և փրկութե
„ մերոյ հոգի հօր և որդւոյ || .
(Շրկն . Է) :

Իսկ հաստուցումն անջատեալ
հոգւոյս 'ի հրաժարել նյս յորդւոյ է,
Էն ուսուցանելոյ սրբյն Գրիգորի
Տուսա

Լուսաւորչին է այսպէս ։ ☼ Որք
,, մեքն են՝ ՚ի Ք͞ս մերձ լինին․ ը͞ս
,, ուր ես եմ ասէ, անդ և պաշտօ
,, նեայն իմ եղիցի (Յովհ․ Ժբ․ 26 ||։
Դարձեալ․ ☼ Իբրև երկրաւոր
,, կեանքս ՚ի ձեռն մահուան ՚ի
,, գլուխ ելանեն, հոգիքն յղար-
,, կին առ Ա͞յ որ ետ զնա․ և
,, մարմինն դառնայ ՚ի հող՝ յորմէ
,, ստեղծաւ յարարչէն։ Իսկ մե͞ք և
,, արդար հոգեացն ընդ առաջ
,, գան հրեշտակք, և մե͞ցն հո-
,, գիք․ և տանին առաջի Ա͞յ սաղ-
,, մոսիւք և օրհնութ͞բ և երգովք
,, հոգևորօք․ գովեն զամենազօր
,, փառաց տէրութ͞ե ամենայն͞ը
,, Երրորդութ͞ենն․ և գոհանան զե-
,, րախտաւոր բարու͞էն․ որ փոխէ
յերկրա

,, յերկրաւորացս յերկնաւորսն ,
,, յանարգութենէ ՚ի պատիւ, զՏրու-
,, ւիրեալսն և զկոչեցեալսն յիւր
,, արքայութին և ՚ի փառսն ||.
(յաճախ. 152. 153)։ Նու յոյլ
ուր ասէ. ☼ Իսկ որ ՚ի սուրբ
,, սէրն ՚Քի հաստատեալ են՝ որք
,, զանձինս իւրեանց եդուն ՚ի
,, մահ... սպրէլք լինին...։ Նու
,, բացցին դրունք կենաց բարերա
,, րութեն շնորհօք հոգւոյն սբյ վե
,, րին կայանիցն՝ ուր ժողովք սբցն
,, են հանգուցելք ||. (յաճ. 171).
Իսկ յաղագս ներելի մեղաց նն-
ջեցելոց՝ և թողեալ մահու չափ
մեղաց զապաշխարանսն ոչ վճա-
րողաց սոսա՝ աղօթս առնեմք սոսե
րով. ☼ Նրա արժանի ողորմութե

քաւուե

,, քաւուէ և Թողուէ մեղաց ||.
,, (ժամագիրք) : և վերադարձուցելք յե
կեղեցիս. ☼ Որ Թողութեց ես
,, տուօղ Տր՝ Թող զմեղս մեր նըն
,, ջեցելոց" ||. (ՄԵՀՆ. ՃԺԷ). ☼ և
,, հանգո՛ 'ի խորանի քում 'ի յար
,, քայական 'ի հանգստեան ||.
(ՄԵՀՆ ՃԻԱ) : և դարձեալ շարա‿
կան. ☼ Սհեղ խորհուրդ քա‿
,, հանային" ||: Այ և մաղԹէ քա
հանայն 'ի մբ պատարագին ասե‿
լով. ☼ Յիշեա՛ տր և ողորմեա՛ և
,, գԹա՛ 'ի հոգիս հանգուցելոց.
,, հանգո՛ զնս և լուսաւորեա՛ և
,, դասաւորեա՛ ընդ սբս քո յար‿
,, քայուԹեդ երկնից ||: Բանզի
այսպս ուսոյց մբ Լուսաւորիչն
մեր յասելն. ☼ Իսկ զհաւատացե
լոց

,, լոց մեղուցելոյ և խոստովանո
,, ղաց և ապաշխարողաց՝ և հա֊
,, ղորդելոց փրկական խորհրդոյն
,, և հրաժարելոց յմեղէ, և նոյն կա֊
,, տարեացին յիշատակք Քսի պա
,, տարագաւն, և աղօթիւք և գր
,, թով տնանկաց, և այլ բարի
,, գործովք. զի վերջնոյն բարե֊
,, գործութք՝ հանգուցեալքն նորո
,, գեսցին նորոգութե կենացն ան
,, վախճանից ||. (յաճախ. 160):

Այս և տեղին՝ յորում կան այս֊
պիսի ննջեցեալ հոգիք՝ որ կա֊
րօտ են օժանդակութե եկեղեց
ւոյ, կոչի 'ի մեզ կայան. զոր այլք
կոչեն քաւարան կամ մաքրարան:
Իսկ զանզերծ մեղաւորս և զամ֊
բարիշտս և զանհաւատս դժոխոց
լինել

լինել արդէն իսկ անարգեալս և
դատապարտեալս ՚ի գեհեննի. ուստի
ասեմք բանիւն մր Լուսաւորչին.
※ Այլ կայանք են նց՝ որք արհա-
„ մարհեցին զօրէնս նր, և ծա-
„ ռայեցին դժնդակ ցանկութեց
„ անխտիր և պէս պէս չարեաց.
„ որք ժառանգելոց են զարտաքին
„ խաւարն. Խաւար է աստ ար-
„ տաքին չար. որոց խաւարեալ
„ են միտք և զգայութիք, և օտա-
„ րացեալ են ՚ի կենաց անտի...:
„ Նու են անդ ՚ի հուր գեհեննի.
„ ուր լալ աչաց է և կրճել ատա-
մանց ||. (ջատագ. 153):
Իսկ մր առաքեալն Պետրոս է
գլուխ առաքելոց մրց, և վէմ
հաստատութե ամ եկեղեցեաց.
որպէս

ով երգեմք. ☼ Որ գերագոյն ընտ
„ րելոց առաքելոցն դասուց՝ ան
„ ուանեցեր լինել զերանելին
„ զՊետրոս, գլուխ սբ հաւատոյ
„ հիմն եկեղեցւոյ ||. (շրկն. ճթ)։
Եւ սբ Լուսաւորիչն մեր ասէ.
☼ Քսագունդ և խաչակիր ա
ռաքելոցն. որոց գլխաւորն Պետ
րոս ||. (ագաթան. 303) և թէ՝
☼ Նորա զնա վէմ հաստատուն
„ ամ եկեղեցեաց ||. (ագաթ. 198)։
Եւ որպէս իւրաքանչիւր առա
քեալք ունին 'ի Քսէ զիշխա
նութիւն առաքելական. նոյնպ
և ամ աթոռք՝ որք ունին զօրինա
ւոր յաջորդութի առաքելոց, ածայ
ին իրաւամբք ունին զամ իշխա
նութի, և զիրաւասութիս առա
քելոց՝

քելոյ՝ ըստ խուրեանց կարգի, և
սահմանի. ո՟պ ուսուցանեն ս՟բ
գիրք, և սահմանադրութիւնք ս՟րց
հարց, և ժողովոց. ըստ այնմ,
☼ Ուսուցէք նո՟ց պահել զա՟մ՝ որ
„ ինչ պատուիրեցի ձեզ. և ահա
„ ւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զա՟մ ա-
„ ւուրս, մինչև ՚ի կատարած աշ-
խարհի‖. (Մատթէոսի. իը. 20)։
Նաւ խորհուրդք սուրբ եկեղե-
ցւոյ եօթն են, յորոց մինն է
վերջին օծումն. զոր պարտ է մա-
տակարարել ծանր հիւանդաց՝ օծ-
մամբ իւղոյ ձիթոյ օրհնեցելոյ ՚ի
Քահանայէ, ը՟տ պատուիրելոյ մե-
ծին Յովհաննու իմաստասիրի ՚ի
Ճա, կանոնի յազգային ժողովե-
անդ. ուր ասէ. ☼ Արժան է
զհիւան

„ զՀիւանդացն ձէթ ՚Քահանայ
„ ին օրհնել ըստ իւրում աղօթի
„ ցըն ||։ Ըստ և առաքեալն Յա-
կովբոս պատուիրէ ասելով, ե-
թէ ☼ Հիւանդանայցէ ոք ՚ի
„ ձէնջ, կոչեսցէ՛ զերիցունս ե-
„ կեղեցւոյն՝ և արասցեն ՚ի վ͞ր
„ նորա աղօթս, օծցեն իւղով
„ յանուն տ͞ն. և աղօթքն հա-
„ ւատովք փրկեսցեն զաշխա-
„ տեալն, և յարուսցէ զնա տ͞ր.
„ և եթէ մեղս ինչ իցէ գոր-
„ ծեալ՝ թողցի նմա ||։ (յակոբու.
Ե. 14. 15).

Նու առ ՚ի բառնալ զդյութակու-
թիւն՝ ազդուլինն արժանի համարե-
ցաք ։

Նախ՝

Նախ՝ ոչ երգել զնզովսն լեւոնի և ժողովոյն քաղկեդոնի յեկեղեցական պաշտամունս մեր՝ ՚ի շարականս և ՚ի ձեռնադրութեան գրոց բառնալով։

Երկրորդ՝ ոչ յիշել ՚ի պատարագի զանուանս՝ յովհաննու որոտնեցւոյն, գրիգորի և մովսիսի տաթեւացեաց։

Երրորդ՝ որ և խիստ է բան՝ որ վասն հաւատոյ պարունակեալ յամ ժողովս և ՚ի սբ հարս, եթէ գտցին համաձայն երից սուրբ ժողովոյս՝ զորս տօնեմք. որք են. 1, առաջին ժողովն նիկիոյ երեք հարիւր տասն և ութ սբ հայրապետաց։ 2, առաջին ժողովն կոստանդնուպօլսի հարիւր յիսուն հայրպետաց

3, առա

3, առաջին ժողովն Եփեսոսի երկու հարիւր Հայրապետաց ։ միշտ ընդունելիք են, և նոցին ուղղափառութեան երդակցիմք ։

Չորրորդ՝ առ՚ի անխախտ պահել միշտ զամենայն վերոյգրեալս մի ըստ միոջէ՝ ըստ վարդապետութեան սրբ եկեղեցւոյս մերոյ, սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին, և սրբոյն Ներսէսի շնորհալւոյն, և զայլ ամենայն վարդապետութիւնս նոցին՝ ամբողջ և անպակաս խոստովանիմք․ և այնպէս ճանաչեմք և ընդունիմք մեք ամենեքին՝ ՚ի միոյ սուրբ աւազանէ ծնեալ լուսաւորչազաւակ Հայազգի հարազատքս ։

ՌՄԿԹ․ մարտի 8։

ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒ ԹԻՒՆ

Այս ամսեան՝ վասն սիրոյ և խաղաղութեան կարգեալ սահմանեցաւ խորհրդով և հաւանութեամբ համայն ազգիս եկեղեցականաց և աշխարհականաց, որ ի կայսերական մայրաքաղաքիս. և յոդնախումբ սիրայօրդոր սիւնհոդոսին իրաւունս դատեալ վճռեցաւ. յորս գումարեալ էին այսոքիկ. Սճարեալ Աբրահամ մեծն Կաթողիկոս տանն Կիլիկիոյ. որ պատահմամբ իմն այժմ գտաւ աստ ի Կոստանդնուպօլիս։ արժանաժառանգ մեծն Գրիգորի և արք Յովհան կոստանդընուպօլսի՝ անդրիանուպօլսեցի

Տէր

Տր Պօղոս ածաբան Մարդպտն։
որք Սպք և գործակալք տիեզե
րական ոք Աթոռոց Էջմիածնի
և Աճեմի ։ Եւ և այլ որք Սպք․
ածխմաստ վարդապետք․ բոլոր ե
կղցեաց Քահանայք։ գերապա
տիւ ազգախնամ Իշխանապետք․
յարգելի Իշխանք․ հաւատարիմ
Մութեվէլլեք և գանձապետք․
աշխատասէր եկեղեցպանք․ և ամ
արհեստաւորաց գլխաւորք։
Սոքիկ ամենեքեան միաբան
հաճութ ընդունեալ իւրաքանչ
իւրոք ստորագրութ կնքեցին
զարձանագրութիւն այս ամ բանից
հաստատուն մահուէրն․ որոյ իսկն
է 'ի պահեստի 'ի պատրիարքարանի
ամ Հայոց․ և օրինակեալ եդաւ
եւ 'ի

եւ 'ի կրկին դպրութ՟՝ 'ի դիւանի
պատրիարգարանի , եւ 'ի գրքատան
ազգիս մայր դպրատան ։ Նաեւ այս
իսկ նոյնօրինակ ըստ ամի զդու-
շութ՟ տպեցաւ․ եւ իւրաքանչիւր
տպագրելոցս 'ի ճակատն պատրի-
արգական կնքով կնքեցաւ, 'ի նշան
հարազատ նոյնութ՟ ընդ իսկ գա-
ղափարին ․ զոր ահա ընծայեմք
լուսաւորչերամ Ք̄սասէր ազ-
գիս 'ի գիտութ՟ եւ 'ի գործադրութ՟․
'ի ցոյց միաբանութ՟ ընդ ազգասէր
ժողովոյս ․ եւ 'ի յիշատակութ՟
ուղղափառութ՟ հայաստանեայց
առաքելական ս̄բ Եկեղեցւոյս ․
զոր յամենաերանեալ ս̄բ Լուսա-
ւորչէ մերմէ եւ 'ի նորին շառաւի-
ղաց՝ ս̄ղն Հարցն մերոց վարդա-
պետութ՟

պետութ̃եց աւանդեալ պահեմք անխախտ։ Նւս և զա̃մ բարեկարգութ̃իս և զեկեղեցական ծէսս և զարարողութ̃իս՝ զորս ՚ի սկզբանէ ունիմք ուղղափառութ̃բ անփոփոխ պահեմք, և ՚ի գործ ածեմք անսայլայլելի նոյնութ̃բ․ և զանիրաւ ամբաստանողս մեր ՚ի վ̃ր այսոցիկ՝ բացէ ՚ի բաց հերքեմք միշտ ընդ միշտ։ Ոչ զի յայտնի լիցին մեր ամենեցուն կամք և հաճութ̃ի․ թէ ոչ խորշիմք յա̃ծախօս բանից սբ̃ գրոց, և հոգեկիր սբ̃ց հարցն մերոց․ և զնոյնս քարոզեմք ա̃մ հայաստանեայցս սբ̃ Եկեղեցւոյ Ք̃ի լրութ̃․ և զուղղափառ դաւանութ̃իս մեր և զբարի վարս՝ իբրև ոսկի և արծաթ և ականս

պատուա

պատուականս հանդերձեալ եմք
տանիլ առաջի փառաց աթոռոյն
Ք͞Ի, և ընդունիլ զխոստացեալ
վարձս յաւիտենական կենաց ։
Այս է ը͞ս բանի ս͞բյ Շնորհալ-
ւոյն, ※ Ով որ դք յետ զայսմիկ
„ լսելոյ ՚ի մէնջ՝ գայթակղեսցի
„ դարձեալ ՚ի մեզ՝ ո՛չ հաւատալով
„ ասացելոցս, ինքն տացէ պատաս
„ խանի ք͞ի յաւուր դատաստանի
„ Ն͞ր իբրև զպառակտող անդա-
„ մոց նորին ‖. (ընդհնր. 100).
Հապա՝ ո՛ սիրելիք մեր ՚ի ք͞ս, հա-
մայն նախնիք մեր ցանկային զայս
խաղաղութի͞ տեսանել. վ͞յ և
ուսուցին մեզ հանապազօր յեկե-
ղեցիս զայն մաղթել. Ո՛ն եկա՛յք
զբաղձանս հարցն մերոց մեք ժա-

ռանգես

ւանդեսցուք. միադօտի պնդել ըզ
մէջս մեր ճշմարտութե հզօրասցուք։
Իբրև իմաստուն ճարտարապետ
սկսայք շինել զտաճարն այ. և որ է
այս տաճար. ո՛չ ձեռագործն. զի
※ Ո՛չ եթէ բարձրելն ՚ի ձեռագործ
„ տաճարս բնակէ ||. (Գրծյ. է. 48)։
այլ զայն տաճար՝ զոր սբ գիրք
նշանակեն, յասելն. ※ Ո՞չ գիտէք,
„ եթէ (դուք) տաճար էք այ, և
„ հոգի այ բնակեալ է ՚ի ձեզ ||.
(Կորնթ. գ. 16)։ Այար շինութե ա֊
մենեքեան աշխատեսցուք. ըստ
չափու կարողութե մերում նիւթ
պատրաստեսցուք զյօժարութի
հոգւոյ, զհամակամութի սրտի,
զճշմարտութի խօսից. և մանաւանդ՝
զոսկի և զարծաթ՝ զեղբայրսի֊
րութիւն

րութին, ըստ որում խրատէ զմեզ
առաքեալն. ☼ Սիրելիք՝ սիրեսցուք
„ զմիմեանս, զի սէր յԱյ է. և ամ
„ որ սիրէ՝ յԱյ է ծնեալ, և ճա_
„ նաչէ զԱծ.... զի Ած սէր է...
„ և որ կայ ՚ի սէրն՝ բնակեալ է
„ յԱծ, և Ած ՚ի նմա բնակէ։ ...
„ եթէ ոք ասիցէ՝ եթէ սիրեմ
„ զԱծ, և զեղբայր իւր ատիցէ,
„ սուտ է ||. (Ա. Յովհ. Դ. 7=20).
և ☼ Ամ՝ որ ատէ զեղբայր իւր,
„ մարդասպան է ||. (Ա. Յովհ. Գ. 15)։
Զայս տաճար Այ մի՛ քայքայեալ
կործանեսցուք. զի որ զայս քակէ
և կործանէ, և ինքն զմահու կրէ
զապականութին. ըստ այնմ, ☼ Եթէ ոք
„ զտաճար Այ ապականէ, ապակա_
„ նեսցէ զնա Ած ||. (Ա. Կորնթ. Գ. 17)։

Զմութին

Զմիութի ազգիս անձնասիրութե
մի՛ բաժանեսցուք. զի ածային է
վճիռ. ※ Ամ տուն բաժանեալ
,, յանձն՝ կործանի ||. (ղուկ. ժա. 17):
Կենդանական զօրութի ՚ի գլխոյն
իջանէ յանդամս. և մի է մեր ա֊
մենեցուն գլուխն Քս. և ամե֊
նեքին մի մարմին եմք և անդամք
գլխոյն Քի. զմիմեանց վէրս բժշ֊
կեսցուք. զի բժշկութի և առող֊
ջութի անդամոց առ գլուխն վե֊
րաբերի: Ուստի և առաքելոյն
հրամայէ. ※ Խաղաղութի արարէք
,, ընդ միմեանս ||. (ա. թես. ե. 13):
զի առ եղբարս խաղաղութին՝ նշան է
առ ած խաղաղութե: Զմիջնորդն
խաղաղութե Քի մի՛ խռովութե պատ
ճառս կացուսցուք ՚ի միջի մերում:

Ճշմարիտ

Ճշմարիտ վէմն մեր Քս՟ յոր հաստատեալք անդրդուելի պնդեալ եմք, մի՛ համարեսցի վէմ գայթակղութե՟ և քար գլորման:
Հեզութի՟ն զըմբոստութի՟ զիջուցանէ, ոպ՟ և ջուրն զհուր շիջուցանէ. չարն բարեաւ յաղթի:
Ո՜ խոնարհութի՟ ստացուք, զի ըստ Քի՟ բարձրասցուք. ա՟նձն մեր կագ և կռիւ ընդ ա՟նձին թշնամին ընդ սատանայ ուղղեսցուք:
Ո՜ որոմն չարին՝ զհեռ, զնախանձ և զատելութի՟՝ յանդաստանէ եկեղեցւոյս արմատաքի՛ խլեսցուք.
Ո՜ խաղաղութի՟ն՝ զոր Քս՟ արեամբ և մահու խաչին շնորհեաց մեզ, մի՛ հեղձասցուք բանիւ բերանոյ և գործով հաստատել ՚ի մեզ.

Ամէն

Մեծ և սքանչելի՛ են շնորհք
խաղաղութե՜ս. սա ինքն է ար-
քայութի՜, անվախճան կենդա-
նութի՜. զի Ա.Ծ է որդիութի՜, ընդ
Քի՜ թագաւորութի՜. զերանութին
խաղաղարարաց ՚ի մեզ սեփհակա-
նեսցո՛ւք, զի և զայս ա՜մ
երջանկութի՜ն յաւի
տեան ժառան
գեսցուք.